

Grote Franjepoot, nieuw voor Nederland(**)

door

G. VAN BAARS-KLINKENBERG en J. WATTEL

(Zoölogisch Museum, Universiteit van Amsterdam)

(met Plaat 3)

(Wilson's Phalarope new to the Dutch avifauna)

Het Zoölogisch Museum te Amsterdam ontving van de heer R. Saman, hoofdkustlichtwachter te Haamstede, een vers en prachtig gaaf exemplaar van de Grote Franjepoot, *Phalaropus tricolor* (Vieillot), een soort, die tevoren niet in Nederland werd vastgesteld en die opvallend verschilt van de beide in Europa voorkomende Franjepoten. De vogel, die op 9 mei bij de vuurtoren van Haamstede, op Schouwen werd gevonden moet volgens de heer Saman in de nacht van 8 op 9 mei 1966 zijn verongelukt. De lucht was geheel bewolkt; van tijd tot tijd viel lichte regen; het zicht variëerde van 3 tot 5 mijl. Wind Z.O., kracht 5. In de genoemde nacht werden bij de vuurtoren geen andere vogels waargenomen en ook zijn er in de morgen van 9 mei geen andere slachtoffers gevonden. Over het algemeen verwacht men bij de gegeven weersomstandigheden weinig of geen vogels rondom de vuurtoren. Het is dus aan te nemen, dat de Franjepoot geheel alleen was toen hij, aangesproken door het sterke licht, tegen het lichthuis verongelukte. 's Morgens werd de vogel, iets afgedreven door de wind, aan de noordwestkant van de toren op het torenplein gevonden.

De vogel werd in het Zoölogisch Museum geprepareerd, waar de volgende gegevens werden vastgesteld: Reg. Nr: Z.M.A. 18.897, ♀; oviduct gezwollen en gekronkeld, aanduidend dat het dier reeds in een vorig broedseizoen eieren had gelegd; eifollikels van verschillende grootte tot 1½ mm (begin van de vorming van eieren). Gewicht 78,3 g; zeer vet. Overal onder de huid bevond zich een dikke laag vet, vooral aan de buik; ook tussen de ingewanden was veel vet. Maag leeg. Schedel verbrijzeld; borstbeen gebroken. Geen sporen van rui. Vleugel: 135 mm, snavel tot veren: 35 mm, loopbeen: 33 mm.

Verenkleed: kop fraai lichtgrijs, achter in de nek een witte vlek; rug gemêleerd grijs en roodbruin, stuit wit; voor en boven het oog een wit streepje, daaronder een donkergrijze vlek, achter het oog diepzwart, overgaand in roodbruin op de zijden van de hals; onderzijde wit met een brede oranje-bruine band over de keel; zijden van de borst licht beige; vleugels bruingrijs met lichte randjes aan de dekveren en kleine slagpennen, grote slagpennen donkerder dan de rest van de vleugel; staart licht-grijs met veel wit op de buitenste pennen. Snavel en poten zwart.

Het beschreven verenkleed is kenmerkend voor het ♀ gedurende het broedseizoen, bij het ♂ zijn de kleuren veel fletser. De verschillen met *Phalaropus lobatus* en *Ph. fulicarius* zijn in dit kleed groot. De lichte bovenkop en de zwarte tekening achter het oog, met daarachter de mooie bruine

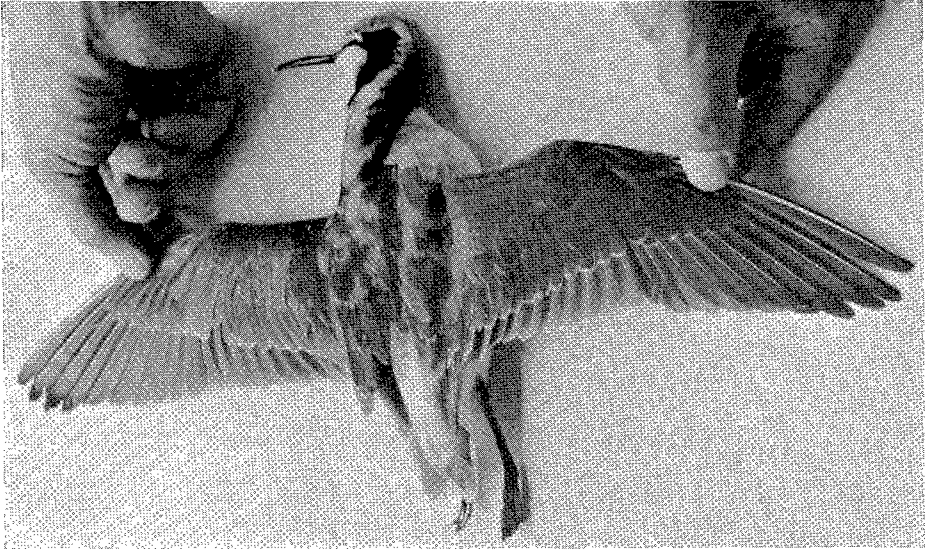

Foto-copyright Zoölogisch Museum Amsterdam.

Fig. 1. Grote Franjepoot, vers exemplaar, bovenzijde. 9 mei 1966, Haamstede, Schouwen.

(*Wilson's Phalarope*, fresh specimen, upperparts. 9 May 1966, Haamstede, Schouwen.)

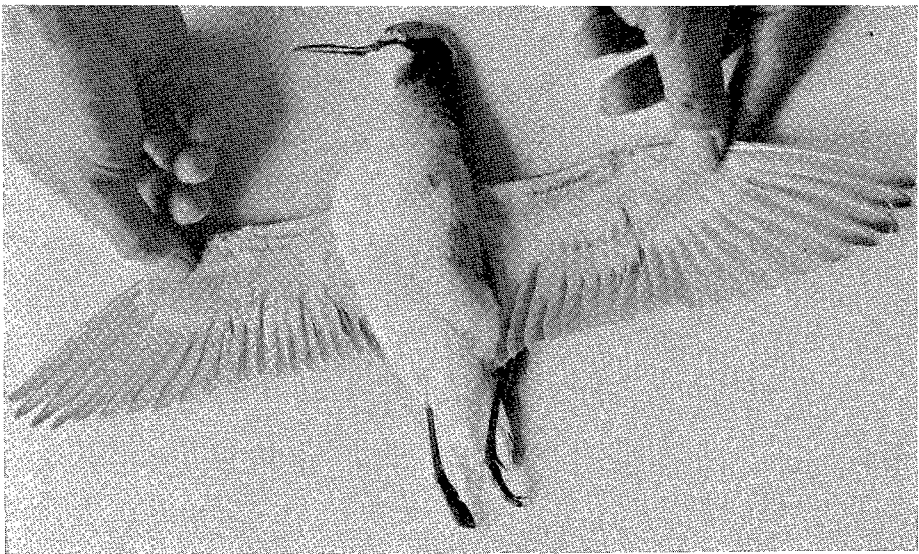

Foto-copyright Zoölogisch Museum Amsterdam.

Fig. 2. Grote Franjepoot, zelfde exemplaar, onderzijde.

(*Wilson's Phalarope*, same specimen, underparts.)

partij, zijn zeer kenmerkend. Bij de beide andere soorten is een duidelijke witte vleugelstreep aanwezig, die bij *Ph. tricolor* ontbreekt. De witte stuit en lichte staart zijn eveneens karakteristiek, ook in het winterkleed. *Ph. tricolor* is zwaarder gebouwd en staat hoger op de poten dan de andere Franjepoten. Ofschoon de vleugellengte van Grote en Rosse Franjepoot ongeveer even groot is, ligt het lichaamsgewicht van de Grote aanmerkelijk hoger. De snavel is naaldvormig als van de Grauwe Franjepoot, maar duidelijk langer. De poten en tenen zijn langer, de zwemlobben daarentegen minder ontwikkeld dan bij de Rosse en de Grauwe Franjepoot. Met deze verschillen in proporties hangt een iets ander gedrag dan dat van de andere Franjepoten samen: Grote Franjepoten lopen meer en zwemmen minder.

De Grote Franjepoot is een vogel uit Amerika, die broedt in het middenwesten van de Verenigde Staten en de prairieprovincies van Canada. Ook komt de soort voor in vochtige plaatsen in de Canadese naaldboszone en aan de oevers van kleine bergmeertjes in de Rocky Mountains. De zuidgrens van het broedgebied ligt ongeveer ter hoogte van Great Salt Lake (Bent, 1927). Het voornaamste overwinteringsgebied bevindt zich op de pampas van Argentinië tussen 30° en 45° Z.B., terwijl ook in de Andes van Peru en Chili overwinterende vogels zijn aangetroffen. In Argentinië is *Phalaropus tricolor* aanwezig van september tot februari, terwijl zij vanaf eind april weer in de broedgebieden verschijnen (Höhn, 1965; Bent, l.c.). De trek verloopt hoofdzakelijk over land. De Grote Franjepoot verschilt hierin aanmerkelijk van de Grauwe en de Rosse, die buiten de broedtijd vogels zijn van de volle zee. Zowel in de herfst als in het voorjaar dwaalt *Phalaropus tricolor* nu en dan af naar Europa. Tot aan het eind van 1964 zijn 17 waarnemingen bekend geworden, alle in Groot Brittannië, nl 1 × in mei, 3 × in juni, 1 × in juli, 4 × in aug., 5 × in sept. en 3 × in okt. Een van de oktober-vogels werd tot 1 nov. toe gezien. Dit waren veldwaarnemingen, zodat de hier beschreven vondst het eerste exemplaar voor Europa representeert. Het geval past, wat tijd van het jaar betreft, in het beeld, doch het is de vroegste datum, die tot nu toe werd genoteerd. De buitengewoon goede conditie van de vogel wijst erop, dat zij niet onmiddellijk na het oversteken van de oceaan is verongelukt, doch dat zij reeds enige tijd gelegenheid heeft gehad om in Europa te fourageren. Sommige van de inlagen op Schouwen met ondiep water en begroeiing aan de oever zouden een zeer geschikt biotoop hebben gevormd voor deze Franjepoot. In dit verband is het belangwekkend dat Nisbet (1959) van mening is, dat de voorjaarswaarnemingen van *Phalaropus tricolor* en een aantal andere soorten van Amerikaanse steltlopers betrekking hebben op vogels, die de oceaan ofwel reeds in de herfst, ofwel op lagere breedte, tussen Z.-Amerika en Afrika zijn overgestoken. Er zijn gevallen bekend van Amerikaanse steltlopers, die in Afrika of in Europa hebben overwinterd en dit zou wellicht ook voor onze Grote Franjepoot kunnen gelden.

Gaarne spreken wij onze dank uit voor de enthousiaste wijze waarop de heer Saman reeds jarenlang de tegen zijn vuurtoren verongelukte vogels voor onderzoek in het Zoölogisch Museum te Amsterdam ter beschikking stelt.

SUMMARY:

Wilson's Phalarope new to the Dutch avifauna

In the night of 8—9 May 1966 a Wilson's Phalarope, *Phalaropus tricolor*, crashed against the lighthouse at Haamstede, Schouwen. The bird proved to be a ♀ in full breeding plumage and excellent condition with a considerable layer of subcutaneous fat. Weight 78,3 g., wing 135 mm, bill from feathers 35 mm. This is the first record for the Netherlands and the first specimen of this species for Europe.

LITERATUUR:

- Bent, A. C. (1927): Life histories of North American shore birds, order Limicolae. 1. U.S. Nat. Mus. Bull. 142.
Höhn, E. O. (1965): Die Wassertreter. Die Neue Brehm Bücherei 349.
Nisbet, I. C. T. (1959): Wader migration in North America and its relation to trans-atlantic crossings. British Birds 52: 205—215.
Witherby, H. F. et al. (1943): The handbook of British birds. 4. Witherby. London.
De Britse waarnemingen worden vermeld in het tijdschrift British Birds sedert 1955.
-